

שביתת הארץ

א. שיטת המנחת חינוך: שביתת הקרקע כשביתת הבהמה

בשבת, לצד איסורי המלאכה ומצוות העשה המוטלת על האדם, יש מצוות עשה נוספת המחייבת אותו לדאוג לכך שבהמתו תשבות. המצווה מחייבת אותו לדאוג לכך גם כאשר המלאכה נעשית בה על ידי אחר שלא למענו ולא בשליחותו. האם מצוות שביתת הארץ בשביעית דומה למצוות שביתת בהמתו? האם גם היא מצווה על האדם לדאוג לכך שהארץ תשבות ולא תיעשה בה מלאכה?

המנחת חינוך סבור שמצוות שביתת הארץ דומה למצוות שביתת בהמתו (ק"ב):

ודע דשביעית בענין א' חמור משבת ויום טוב, דבשו"ט איכא איסור על העושה מלאכה בעצמו אבל ע"י עכו"ם הוא רק שבות, אך יש עשה בשבת דבהמתו צריכה לשבות ואם משאיל או משכיר בהמתו לעכו"ם עובר משום שביתת בהמתו בעשה, דגז"כ דבהמתו אסורה במלאכה. וכן לבית שמאי שביתת כלים, דאם הכלי עושה מלאכה עוברים הבעלים בעשה, אך שאר מלאכות כגון חרישה וזריעה עובר אם עושה בעצמו אבל ע"י עכו"ם א"ע כלל. ובשמיטה אם עושה עבודת הארץ כגון שחורש שדהו או זורע או קוצר ע"י עכו"ם, נהי דהל"ת של עבודת הארץ אינו כי הכל כתוב לנוכח שדך לא תזרע, אך בעשה עובר בכל עבודת קרקע אפילו ע"י אחרים דכתיב שבת שבתון יהי לארץ ושביתה הארץ, מבואר גזירת הכתוב דהארץ תשבות, וכמו שמצוים על שביתת כלים ושביתת בהמה בשבת כן מוזהרים על שביתת הארץ בשמיטה... הכלל כמו שביתת בהמה בשבת כך הוא שביתת קרקע בשמיטה... וע' רש"י כ' דשבת שבתון יהי לארץ, אם כן כל הדינים דשביתת בהמתו נוהג גבי שביתת שדהו בשמיטה, ואם אחד עושה מלאכה בשדהו עובר וכן המשכיר לעכו"ם וכדומה. וקצת צריך עיון שלא מצאתי בר"מ דין זה מפורש אך ודאי הלכה היא באין חולק.

לדברי המנחת חינוך מלבד איסורי המלאכה, יש גם חיוב שהארץ תשבות. המנחת חינוך לומד זאת גם מלשון הפסוק, 'דכתיב שבת שבתון יהי לארץ, ושביתה הארץ, מבואר גזירת הכתוב דהארץ תשבות', אך המקור המרכזי לדבריו הוא הסוגיה בעבודה זרה. הגמרא שם עוסקת באיסור למכור בהמה לגוי, איסור הנובע מגזירה שמא ישאיל או ישכיר את הבהמה לגוי, ואז יעבור על איסור שביתת בהמתו כאשר הגוי יעשה בה מלאכה בשבת. רב הונא צמצם את האיסור למקרה שבו ברור שהגוי

קונה את המלאכה לצרכי עבודה בשדה. לדבריו, במקרה רגיל אפשר לתלות שהגוי קונה את הבהמה לשחיטה (ע"ז טו.):

רב הונא זבין ההיא פרה לעובד כוכבים, אמר ליה רב חסדא: מ"ט עבד מר הכי? אמר ליה: אימור לשחיטה זבנה.

רב הונא מביא ראיה ליכולת לתלות שמטרת הקונה לשחיטה מההיתר למכור בהמת מלאכה בשביעית. רבה ואביי דנו בראיה (שם):

ומנא תימרא דאמרינן כי האי גוונא? דתנן, בש"א: לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית (רש"י: ישראל החשוד על השביעית לא ימכור לו חבירו פרה המלומדת לחרוש משום לפני עור), וב"ה מתירין, מפני שיכול לשוחטה. אמר רבה: מי דמי? התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת! א"ל אביי: וכל היכא דאדם מצווה אסור? והרי שדה, דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית, ותנן, בש"א: לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית, וב"ה מתירין, מפני שיכול להובירה!

עוד לפני שנכנס מעט לסוגיה, כבר אפשר לראות בדברי אביי את ההשוואה בין שביתת בהמתו בשבת לשביתת שדהו בשביעית. וכך כותב המנחת חינוך (שם):

ואם כי הדברים בעצמם נכונים, ש"ס מפורש הוא בעכו"ם דט"ו גבי שביתת בהמה בשבת ואמרינן אין אדם מוזהר על שביתת בהמתו בשביעית, אמר ליה אביי והרי שדה דאדם מוזהר על שביתת שדהו בשביעית ותנן כו', מפורש ד"ז ואין חולק.

המנחת חינוך לומד אפוא מדברי אביי את חובת שביתת הארץ. נלמד את הסברו של הריטב"א לקושיית רבה. רב הונא כאמור ביקש ללמוד מכך שאפשר לתלות במכירת בהמה בשביעית שאפשר לתלות גם בחשש לעבודת גוי בבהמתו בשבת. רבה דחה וחילק: 'התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת'. לכאורה, הדברים קשים: גם אם אדם אינו מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, הוא מצווה על איסור "לפני עיוור", והרי זו הוכחת רב הונא, שאפשר לתלות ולא לחשוש לאיסור לפני עיוור, ומה דחה אפוא רבה? מסביר הריטב"א (שם):

ומסתברא לי דהכי קאמר דהתם כיון דליכא אלא לאו דלפני עור אין לאו דלפני עור אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי, ורבנן אסרו אפילו סתמו היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור בו זה עבירה ועשו סתמו כפירוש, וכל

היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעבירה בעי ליה אוקמוה רבנן אדינא והתירוהו, אבל הכא שהוא מוזהר מן התורה על שביתת בהמתו כל היכא דאיכא חשש מלאכה חיישינן ואסרו רבנן ולא תלינן לקולא, והיינו דאחמור ביה רבנן לאסור מכירה אטו שכירות, שתחילת איסורו מן התורה בבהמתו [אפילו] מן הספק הוא, שיש לו ליזהר שמירה מעולה בבהמתו שלא לעשות מלאכה אפילו על ידי אחרים ואפילו בשנטלוגה ממנו למידי דהיתירא כמו שהוא מוזהר על עצמו.

כלומר, התלייה שייכת דווקא מול איסור לפני עיוור - אם ייתכן שהלוקח ישתמש להיתר המוכר אינו 'מכשיל' אותו, אבל היא אינה שייכת מול איסור שביתת בהמתו - שם אין להקל מספק אלא להפך, אדם צריך להיזהר ולחשוש שלא תיעשה מלאכה בבהמתו.

רבה טען אפוא שתלייה להקל שייכת רק מול איסור לפני עיוור. אביי הקשה מכך שתולים גם במכירת שדה בשביעית: 'והרי שדה, דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית, ותנן, בש"א: לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית, וב"ה מתירין, מפני שיכול להובירה!'. להבנת אביי מכירת קרקע בשביעית דומה אפוא לאיסור מכירת בהמה, כך שניתן ללמוד מהיכולת לתלות בשביעית שיהיה ניתן לתלות גם במכירת בהמה¹.

ב. בירור דעת הרמב"ם

מהי דעת הרמב"ם? האם הוא מסכים לעמדת המנחת חינוך המשווה בין שביתת השדה לשביתת בהמתו?

בהקדמה להלכות, בפירוט המצוות, כותב הרמב"ם:

שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה.

מדברים אלו עולה כמנחת חינוך - האדם מצווה לדאוג לכך ש'תשבות הארץ'. אולם בהלכות כותב הרמב"ם (שמיטה א, א):

1. ייתכן שאביי מבין שמכירת השדה בשביעית דומה לגמרי למכירת בהמה לגוי - וכשם שחז"ל אסרו על המכירה לגוי גזירה שמא ישאיל או ישכיר ואז יעבור על איסור שביתת בהמתו, כך הם היו צריכים לאסור על מכירה לחשוד על השביעית, שמא ישאיל או ישכיר ויעבור על איסור שביתת שדהו.

מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר ושבתה הארץ שבת ליי' ונאמר בחריש ובקציר תשבות.

משתמע מלשונו שהמצווה על האדם, 'לשבות מעבודת הארץ', ולא על הארץ. ניתן ללמוד כך גם מהפסוק שמביא הרמב"ם, 'בחריש ובקציר תשבות', פסוק העוסק בשביתת האדם ולא בשביתת הארץ לכשעצמה. רושם זה מתחזק ממרכזיות פסוק זה בספר המצוות (עשה קלה):

והמצוה הקל"ה היא שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו ית' (תשא לד) בחריש ובקציר תשבות. וכבר נכפל הצווי הזה פעמים ואמר (פ' בהר ד) שבת שבתון יהיה לארץ. וכבר קדם לנו (מ"ע צ ולק' קסה וש"נ) אמרם האי שבתון עשה הוא. ואמר יתעלה גם כן (ר"פ בהר) ושבתה הארץ שבת ליי'.

משמע מפשטות דבריו שהפסוקים הנוספים 'ושבתה הארץ', 'שבת שבתון יהיה לארץ', אינם מוסיפים רובד נוסף על פני הפסוק 'בחריש ובקציר תשבות' העוסק בשביתת האדם בצורה מובהקת, ומכאן שהמצווה על האדם ולא על הארץ.²

ג. חיוב על שביתת שדות שאינם שלו

נתבונן במספר שאלות על דברי המנחת חינוך, בהתמודדות אפשרית איתן, בדעות מצמצמות ובדעות חולקות. נפתח בשאלה פשוטה שעלתה כבר לעיל, מהפסוק 'בחריש ובקציר תשבות', פסוק הפונה לאדם ואינו מצווה על שביתת הארץ. כיצד יסביר אותו המנחת חינוך?

ייתכן שהוא יאמר שציווי זה אינו מרכזי כל כך, ואין ללמוד מניסוחו על מהות

2. בחירתו של הרמב"ם את הפסוק "בחריש ובקציר" כמקור למצוות השביעית מפתיעה. באופן פשוט הוא לא עוסק בשביעית. זאת ועוד, פרשנותו תלויה במחלוקת תנאים שהרמב"ם נוקט בה כרבי ישמעאל הסבור כי הפסוק בא להתיר קציר מצווה בשבת. המהר"י קורקוס (א, א ד"ה מצות) מאריך בנקודה הזו, ומסכם: "ומ"מ כבר כתבתי פעמים רבות שאין רבינו מדקדק בראיות ובדרשות הפסוקים, ואעפ"י שנדחית הראיה כותב אותה רבינו כיון שהדין דין אמת מסמיך אותו רבינו ז"ל על הפסוק היותר מבואר". נראה כי הטענה שהראיה מהפסוק אינה מדוקדקת לא רק שאינה סותרת את האמור בגוף הדברים, אלא אפשר שיש בה תוספת - הרמב"ם בחר בפסוק זה בשל היותו 'היותר מבואר' על אף פנייתו לאדם.

המצווה הנלמדת מהפסוק 'ושבתה הארץ'. אפשרות מחודשת יותר היא לטעון שאכן יש שתי מצוות עשה - מצווה על הארץ הנלמדת מ'ושבתה הארץ' ומצווה על האדם הנלמדת מ'בחריש ובקציר תשבות'. מדוע שיהיה צורך בשתי מצוות? מה מוסיפה המצווה על האדם אם יש כבר מצווה על הארץ? אולי המצווה על הארץ עוסקת רק בשדה השייכת לאדם, והעשה של בחריש ובקציר תשבות מוסיף עשה על עבודה בשדה אחר?

הצעה זו מובילה אותנו לשאלה גדולה יותר: המנחת חינוך משווה בין שביתת השדה ובין שביתת בהמתו. אך בפסוקים התמונה שונה: בשביתת בהמתו מסייגת התורה בפירוש את המצווה לבהמה השייכת לאדם, 'למען ינוח שורך וחמורך', 'אתה ובהמתך'. בשביעית, לעומת זאת, הבעלות מוזכרת דווקא בלאו, 'שדך לא תזרע', ולא בעשה 'ושבתה הארץ'. האם עלינו ללמוד מכך שמצוות השביתה נאמרה על כל הארץ ולא רק על קרקע האדם? אם נבין את המצווה כמנחת חינוך, מצווה לדאוג לשביתת הקרקע, הדבר יהיה חידוש גדול - האם אדם מצווה למנוע עבודה גם בקרקע שאינה שייכת לו? כיצד אפשר לומר כך?

הרב קוק בשבת הארץ הבין שהמצווה אכן נאמרה על כל הארץ, גם על קרקע שאינה שייכת לאדם. הבנה זו הובילה אותו להקשות על המנחת חינוך ממקורות המוכיחים שאין איסור בעבודת נוכרי בקרקע שאינה שייכת לאדם. למשל, המשנה בשביעית (ד, ג) אומרת ש'מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית'. הירושלמי (ד, ג) מפרש וכך פוסק הרמב"ם (ח, נ): 'כגון שראהו חורש או זורע, אומר לו תתחזק או תצליח וכיוצא בדברים אלו, מפני שאינם מצווין על שביתת הארץ'. מקשה הרב קוק: אם ישראל מבטל את מצוות שביתת הארץ בעבודת הגוי בארץ, גם אם הרואה אנוס ואינו יכול למנוע את הנכרי, איך יתכן שמותר לומר לו יישר כוח ותצליח? ובלשונו (ק"א א, א):

ואם נאמר שיש איסור לישראל במה שהנכרי עובד, לא מסתבר כלל שיהיה מותר להחזיק את ידיו... מכל מקום הדבר קשה להאמר, שיהיה מותר לחזק ידיו של נכרי, באותה עובדה עצמה שאנחנו עוברים איסור על ידה ושהיה ראוי לנו לבטלה אם אפשר.

מה יוכל המנחת חינוך לענות על הקושיה? נראה שהוא יהיה חייב להבין אחרת מהרב קוק ולומר שהמצווה נאמרה רק על קרקע השייכת לאדם. נכון אמנם שהתורה אינה מפרטת זאת, אך זוהי סברה פשוטה - כיצד ייתכן להטיל על אדם אחריות על קרקע שאינה שייכת לו? גם בשביתת בהמתו מיעוט האיסור לבהמתו נלמד מסברה ולא מלשון הכתוב.

יתכן שההבדל בניסוח, ציון הבעלות דווקא בשביתת בהמתו ולא בשביתת שדהו, משקף הבדל מהותי בין המצוות. בשביתת בהמתו החיוב נובע מהאדם המצווה לדאוג לכך שהוא וממונו ישבתו בשבת. זוהי מצווה פרטית על האדם וממונו ולכן אדם שעובד בבהמת אחר לא יעבור על איסור שביתת בהמתו³. בשביתת הארץ לעומת זאת המצווה במהותה כללית, כל העם וכל הארץ. לכן, גם אם המצווה מוגבלת לשדה האדם, משום שאי אפשר להטיל עליו אחריות אלא בממונו, עדיין אם יעשה מלאכה בעצמו בשדה אחר יעבור גם על מצוות שביתת הארץ!

ד. שביתת הארץ במלאכות שבהן הארץ אינה פעילה

נתבונן בשאלה נוספת על דברי המנחת חינוך. בית שמאי סבורים שכליו של האדם צריכים לשבות בשבת. התוספות מסייגים ואומרים שעיבוד עור לא נאסר משום שביתת כלים (שבת יח):

דכמה שהעורות מתעבדין אין העור עושה המלאכה אלא האדם המעבד עושה המלאכה.

רק מצב שבו הכלי עושה את המלאכה נאסר, ולא מצב שבו המלאכה נעשית בכלי כעיבוד עורות. דיון דומה מופיע בגדרי שביתת בהמתו: הרמ"ע מפאנו סבור שחליבת בהמה אסורה גם משום שביתת בהמתו⁴, ורע"א חלק על דבריו בהגהותיו לשו"ע (אור"ח רמו):

ואולם עיקר דברי הרמ"ע אינם מוכנים לי, דמה שייך בזה שביתת בהמה ומה בכך שהמלאכה בגופה דבהמה היא, הא מ"מ הבהמה אינה עושה מלאכה אלא החולב הוא עושה מלאכת מפרק, והרי זה כמו עורות לעבדן, דאף לב"ש דמוזהר על שביתת כלים מ"מ בעורות לעבדן ליכא משום שביתת כלים, כיון דאין העור עושה מלאכה אלא המעבד עושה מלאכה בגופה של עור כמ"ש תוס'.

לאור דברים אלו, השוואתו של המנחת חינוך בין שביתת בהמתו לשביתת השדה

3. כמובן שיש איסור נוסף על עבודת האדם בבהמה, 'מחמר'.

4. דבריו הובאו במג"א ובמחצית השקל רמו ס"ק ז.

מעוררת שאלה: מובן כיצד נפגעת שביתת השדה מזריעה או זמירה הגורמות לקרקע לעבוד, אך כיצד היא מופרת על ידי חרישה או קצירה? אילו היינו מבינים שהמצווה פונה לאדם ומחייבת אותו לשבות מעבודות היבול הדבר לא היה קשה, אך המנחת חינוך הרי השווה בין שביתת השדה לשביתת הבהמה וטען שהאדם צריך לדאוג לכך שהארץ תשבות בשביעית, ואם כך לא מובן כיצד דאגה זו אוסרת עליו לחרוש או לקצור, פעולות שבהן הארץ אינה פועלת אלא האדם פועל בארץ!

האם שאלה זו צריכה להוביל לצמצום היקף העשה? לומר שבאמת רק זריעה וזמירה אסורות משום מצוות 'ושבתה הארץ' ולא קצירה וחרישה? אולי לכן הוצרכה התורה לציווי 'בחריש ובקציר תשבות', כדי לאסור בעשה אחר את הקצירה והחרישה, עשה שונה במהותו ממצוות 'ושבתה הארץ'?

ואולי המנחת חינוך יענה אחרת: הרחבה זו של מושגי השביתה היא חלק ממה שכלול בחידוש של 'שביתת הארץ'. לא כל השביתות דומות. בשביתת בהמתו ובשביתת כלים יש צורך בכך שהכלי והבהמה יעשו את המלאכה, אך צורך זה אינו קיים במושג 'שביתת הארץ'. יתכן שהבדלים אלו נובעים מכך שהבהמה והכלים שותפים בימות השבוע לעבודה האקטיבית של האדם, וממילא שביתתם היא ממעשה אקטיבי. אך האדמה היא שותפה פאסיבית, "קרקע עולם", ומכיוון שזו דרכה הרי ששביתתה כוללת הימנעות מעבודה פאסיבית.

ה. שביתת הארץ במלאכה הנעשית מאליה

החזון איש דן בהיקף שביתת הארץ ומצמצם אותה לשביתה מפעילות אדם בלבד (יז, כה):

ומיהו אפשר דלזרוע שתקלוט בשביעית אסור, ומשום שביתת הארץ לא שייך דלא נאמר אלא בעובד בה עכו"ם, שהרי מותר להשקות בשביעית מהתורה ולא אסרה תורה אלא אבות, ופעולת הקרקע שהיא בלא מעשה כלל גריעא מתולדה וכהאי גוונא גם האדם מותר בה.

המנחת חינוך לעומתו לא הגביל את השביתה למלאכת אדם בלבד. הוא מסתפק האם זריעה לפני השביעית הנקלטת בשביעית אסורה משום שביתת קרקע (שכו):

או אפשר כיון דכבר כתבנו דמצווים אנחנו על שביתת קרקעות בשמיטה, וכהאי גוונא בשבת אסור לב"ש משום ש"כ כמבואר בשבת דף י"ח, ה"נ אסור השרשה בשמיט' מחמת שביתת קרקע. או אפשר דש"ק דאסרה תורה היינו הא דמפורש בקרא כגון זריעה וזמירה עוברים ג"כ על ש"ק, אבל בשאר דברים

אינו בכלל ש"ק דזריעה משמע זריעה דוקא ולא השרשה, א"כ לא קאי כלל העשה דש"ק רק על זריעה וזמירה ולא השרשה.

הספק אם הדבר נאסר משום שביתת קרקע נובע משיקולים אחרים ולא מפני שהמלאכה נעשית מאליה בשביעית.

החזון איש מציע בהמשך דבריו הסבר אחר לשאלה מדוע השקיה מותרת מהתורה, ולא נאסרה מצד שביתת שדהו אף שהיא מקדמת ומסייעת לצמיחה (שם):

ומיהו י"ל דנהי דצמיחה וגידול מותר, וראיה שאינו חייב לעקור הספיחין והאילנות, מכל מקום קליטה הוא זריעה ממש ואסור.

כלומר, רק ההצמחה הראשונית של תבואת השדה או של פירות האילן של השנה כלולה במצוות שביתת השדה, ולא המשך הגידול והצמיחה. אם כן, ייתכן שאסור לזרוע סמוך לשביעית כאשר הזרע נקלט בשמיטה, שכן הקליטה נחשבת כזריעה וכחלק מפעולת ההצמחה הראשונית, אף שמותר להשקות ואין חובה לעקור ספיחין. נתבונן בסברתו הראשונה של החזו"א. מדוע יש הבדל בין מלאכה הנעשית מאליה ובין מלאכה הנעשית על ידי אדם?

ייתכן שכדי להבין זאת עלינו לשוב לתפיסות העקרוניות שהוצגו בשיעור הקודם: אם נלך בדרך לפיה מהות המצוה היא הפקעה וסילוק של שליטת האדם בקרקע, 'והשביעית תשמטנה ונטשתה', נוכל להבין היטב את צמצומו של החזון איש לפיו רק פעילות אנושית כלולה באיסור.

ו. שביתת הארץ מאחיזת העם

הזכרנו לעיל את קושייתו של הרב קוק בשבת הארץ על המנחת חינוך. הרב קוק הבין כזכור שהמצווה נאמרה על כל הארץ ולא רק בשדה האדם. הבנה זו הובילה אותו לקושייה: אם כך אדם עובר על המצווה בכל עבודת גוי, אפילו בעבודת גוי בשדה השייכת לו, אולם ממקורות רבים עולה שלא כך. בתשובה חילק הרב בין עבודת ישראל לעבודת גוי⁵ (קו"א א, א):

5. יתכן שחילוק זה בא לידי ביטוי כבר בדברי התוספות (ע"ז טו: ד"ה מי דמי).

ונראים הדברים מכאן שמה שהנכרים עובדים אין זה נקרא מניעת שביתה... שאין שביתה של הארץ מתבטלת כי אם על ידי מה שבר חיובא עובד אותה, אבל אם נכרי, שאינו מצווה על שביתה, עובד אותה, הרי היא לגבי שביתה הארץ כאילו עובד אותה קוף בעלמא או שהיא מתעבדת מאליה על ידי איזה כוח מכחות הטבע, שאין זה ביטול שביתה הארץ.

כיצד נבין סברה זו? אילו המצוה הייתה על הגברא שלא יעבוד, היינו ודאי מבינים את ההגבלה לישראל, שכן רק ישראל מצווים. אך אם מהות המצוה היא לדאוג לשביתה ומנוחת הארץ, מה ההבדל בין עבודת ישראל לעבודת גוי? מדוע 'אין זה ביטול שביתה הארץ'?

ייתכן כי גם את דברי הרב עלינו להסביר בדרך דומה להצעתנו בחזון איש: מהות המצווה היא הסרת הבעלות והשליטה הכלכלית בארץ. עם ישראל מצווה אחת לשבע שנים לשמוט את ידו ואחיזתו הכלכלית והתועלתנית בארץ, 'והשביעית תשמטנה ונטשתה'. לכן אין משמעות לעבודת גוי בקרקע – היא אינה חלק מהציווי.

מנקודה זו נובעים ההבדלים בין שביתה שדהו לשביתה בהמתו. בשביתה בהמתו אדם ודאי מצווה רק על בהמתו, משום שמהות המצווה היא ציווי על הפרט לשבות בשבת ולדאוג שכל מעגליו ישבתו ממלאכה. אין הבדל בין גוי העובד בבהמה ובין ישראל העובד בבהמה – המצווה היא לדאוג לשביתה הבהמה. שביתה הארץ, לעומת זאת, היא מצווה כללית, לכלל ומתוך כך לפרט, ועניינה ציווי על דאגה שהעם לא ישתעבד בארץ. לכן המצווה להבנת הרב קוק היא על כל הארץ ולא רק בקרקע השייכת לו, ולכן המצווה רק בעבודת ישראל ולא בעבודת נכרי⁶.

6. נעיר לסיכום שהרב אורבך במעדני ארץ (סימן יג) נוטה לדחות את כל דינו של המנחת חינוך בדבר שביתה הארץ. להבנתו המצווה היא על הגברא, אל תעשה מלאכה בשביעית, ולא מצווה לדאוג לכך שהארץ תשבות.